

**НЯКОИ АСПЕКТИ НА ГЛОБАЛНАТА ЕКОПОЛИТИКА КАТО
ИНСТРУМЕНТ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНА СИГУРНОСТ
НА ПЛАНЕТАТА**

Д-р Карлен Атанесян

Филиал Смолян

Резюме

Разработката е посветена на проблемите за постигане на екологичната сигурност на Планетата. В нея се посочва, че ефективната екополитика в глобален мащаб намалява рисковете от възникване на глобална екологична криза. Също така се пояснява, че проблемите на околната среда не могат да се разглеждат и решават изолирано от държавата. Те са от глобален характер и разрешаването им трябва да е също в глобален мащаб.

**ON SOME ASPECTS OF GLOBAL ECOPOLITICS AS AN INSTRUMENT
TO ACHIEVE ECOLOGICAL SECURITY ON OUR PLANET**

Resume

The paper discusses the problems of achieving ecological security on our planet. It shows that effective ecopolitics on a global scale reduces the risks of a global ecological crisis. The paper also demonstrates that environmental problems cannot be solved separately by the different countries. The problems are of a global nature and their solution has to be globalized as well.

Понастоящем понятието „глобална екологична сигурност” все още не е формулирано достатъчно ясно. В широкия смисъл “сигурност” (безопасност) означава способност за противопоставяне на заплахите по отношение на живота, здравето, благополучието, правата на човека, ресурсите и социалния ред. Съществуват три основни вида заплахи.

1. **Военни заплахи.** Към тях преди всичко се отнасят евентуална глобална ядрена война, разпространяването на оръжие за масово поразяване и крупно-мащабните войни.

2. **Икономически и социални заплахи.** Това са масовата нищета, пораждаща глад, икономическите колапси, прекомерният ръст на населението и урбанизацията, масовата международна миграция, пандемииите, манипулациите с гените.

3. **Екологични заплахи.** Те обхващат промените в състава на атмосферата и последиците от това, замърсяването на природни питейни води, океани, обезлесяването и опустяването, ерозията на почвите и погубването на плодородни почви, биотехнологичните рискове, опасните емисии на замърсители, безконтролното производство, превозване и използване на токсични химически вещества и материали, експорт на опасни технологии и опасни отпадъци в развиващите се страни (екологична агресия).

Екологичната заплаха пред съществуването на човешката цивилизация е официално призната на най-високо международно ниво: научно-техническият прогрес е създал опасността от екологична катастрофа. Понятието „развитие” вече е поставено под въпрос. Налага се остра необходимост от преразглеждане на скалата на човешките ценности.

От средата на XX век нараства деградацията на биосферата:

- вече са унищожени 2/3 от горите;

- изгубени са 2/3 от почвите със селскостопанско значение;
- прекомерно са изтощени биоресурсите на Световния океан, моретата и реките и биоразнообразието на планетата (изчезнали са 110 вида гръбначни животни и има опасност от унищожаване на още 600 вида).

Човечеството сега употребява 40 % от биотата (10 % се използват непосредствено, а 30 % се разрушават). Само за последните 25 години на XX век са унищожени 1/3 от природните ресурси. Човечеството произвежда органични отпадъци 2000 пъти по-бързо от природата. Глобалното замърсяване на околната среда се явява причина за затопляне на климата на планетата. Средногодишната температура се е повишила с 0,3–0,6 °С. Към 2020 г. се очаква повишаване на температурата с 0,4 °С, към 2050 г. – с 1,5–2,5 °С. Тази температурна аномалия ще предизвика масово топене на ледниците, което ще доведе до повишаване нивото на моретата с 1,5–2,5 метра и потапяне на крайбрежия и острови.

Глобалното замърсяване на околната среда се съпровожда от понижаване на имунитета и влошаване на здравето на хората, с появата на нови болести. Много региони на планетата изпитват остър недостиг на прясна вода, мегаполисите са лишени от чист въздух. Зачестиха природните катаклизми – наводнения и земетресения.

Екстензивната икономическа дейност на човечеството в последните два века се е осъществявала без отчитане на глобалните екологични интереси и се характеризира с неудържимо нарастване на производството и потреблението, безконтролно разходване на природните ресурси и енергия. Само в САЩ всяка година потребяват 25 % от световния нефтен добив, 40 % от бензина, 30 % от горивата и 50 % от природния газ.

Потребителското отношение на развитите страни към природата я поставя на ръба на изчезване на живота в нея.

За съжаление в световен мащаб доминират такива схеми на производство и потребление, които влошават качеството на околната среда и водят до екологично изтощаване, до нарастване на риска за живота и здравето на хората. Основите на глобалната сигурност вече са пред сериозна заплаха.

Психологическа предпоставка за глобалната екологична криза е една лъжлива доминанта в съзнанието на човека – чувството за превъзходство над природата, и като следствие – безотговорното отношение към нея. В общественото съзнание и досега господства потребителският стереотип на поведение.

Включването на Природата в сферата на духовния живот на човека, в съзнанието на хората е психологически много труден, бавен и дълъг процес, предполагащ смяна на системата на ценностите, промяна в съзнанието на хората. В контекста на общочовешката култура се появява нова категория – **екологичната култура**.

Съгласно Доклада на Комисията на ООН по проблемите на околната среда (UNEP) от 2002 г. прогнозата за развитието на човечеството не е утешителна. Вредите, нанесени върху околната среда, се възвръщат многократно като бумеранг върху Човека, който е неотделима част от Природата.

Днес съществуването на съвременната цивилизация се намира под заплаха и изисква решаването на редица глобални екологични проблеми, които са резултат от антропогенните фактори. Първоначално целите за решаване на тези екологични проблеми бяха формулирани по следния начин:

– изучаване на глобалните енергетически и биогеохимически кръговрати (индустриални и биосферни процеси);

- обосноваване на системите по оценяване на глобалните изменения;
- анализ на глобалните изменения в биоразнообразието;
- разработване на теоретичните и методологичните основи за разбиране на екологичните изменения;
- анализ и поддържане на международните усилия.

Управлението на глобалната сигурност и риска изисква следните приоритети:

1. Изучаване на най-важните проявления на риска, които могат да въздействат на способността на човечеството за оцеляване, включващи екологични, демографски, икономически, политически, военни, хуманитарни и социални аспекти. Установяване на допустимите прагове на риска, нарушаването на които води до глобалната заплаха за живота на човека и цивилизацията.

2. Разработване на подходи за ранното разпознаване (идентификацията) и оценката на опасностите за всеки от компонентите на риска, а също така и за взаимодействието помежду им.

3. Търсене на по-ефективни пътища за използване на съществуващите договорености, програми и институти за решаване на задачите по глобалната сигурност и разширяване на международното сътрудничество.

4. Осигуряване на достъпността на получените резултати и препоръки на ООН сред правителствата и хората по целия свят.

Най-актуални са следните направления в разработките по управление на глобалната сигурност и риска:

- глобална околна среда, въздействия върху нея и проблеми на риска;
- политическа и военна сигурност, въздействащи фактори и проблеми на риска;

– демографски изменения в глобален мащаб – в развитите и развиващите се страни;

– развитие на икономиките и технологиите.

Ключов етап по пътя за решаване на глобалните екологични проблеми и стабилизирането на екологичната сигурност се явяват конференциите на ООН по проблемите на околната среда и развитието.

Конференцията на ООН по околната среда в Стокхолм (1972) съсредоточи вниманието на страните-членки върху най-важните проблеми, които стоят пред човечеството, и посочи нов път – на устойчивото развитие.

Втората конференция на ООН по околната среда и развитието (КОСР-2) се състоя през месец юни 1992 г. в Рио де Жанейро. Тя беше много представителна – в нейната работа взеха участие ръководителите на 114 държави и дипломати от 178 страни, както и представители на 1600 неправителствени организации.

Най-голямото постижение на КОСР-2 е признаването на факта, че проблемите на околната среда и развитието не могат да се разглеждат изолирано. Беше демонстрирана органичната връзка между проблемите на нищетата и слабото ниво на развитие и екологичните проблеми. Вниманието на участниците на най-високо ниво беше приковано върху глобалните и регионалните екологични проблеми.

На КОСР-2 бяха одобрени и приети пет основни документа:

– Декларация от Рио по околната среда и развитието;

– Дневен ред за XXI век;

– Заявление относно принципите на управление, запазване и устойчиво развитие на горите от всички видове;

– Рамкова конвенция по изменение на климата;

– Конвенция по биологичното разнообразие.

Първите три документа са определени като документи, които не обвързват подписаните страни към някои задължения.

В Декларацията от Рио по околната среда и развитието много съществено са представени два тезиса:

1. Всички държави и всички хора ще сътрудничат за осъществяване на много важни задачи по ликвидиране на бедността – необходимото изискване на устойчивото развитие с цел намаляване на неравенството в стандартите на живота и по-добро удовлетворяване на потребностите на болшинството на хората от целия свят.

2. С цел постигане на устойчиво развитие и по-високо качество на живота за всички хора държавите следва да намалят и ако е възможно да изключат екологически неприемливите производства и потреблениа и да поддържат необходимата демографска политика.

Други аспекти на глобалните проблеми, разгледани в Декларацията от Рио по околната среда и развитието, са:

1. Нивото на потребление на ресурсите на биосферата, определящо екологичното благополучие на планетата. В центъра на вниманието е биосферата и се отбелязва, че засега познанията за нея са недостатъчни, тъй като все още приблизително се оценява прагът на допустимото въздействие върху нея.

2. Съотношението между нивото на потребление на ресурсите на биосферата и ръста на населението.

Някои специалисти смятат, че потребностите на всички хора на Земята не могат да бъдат удовлетворени в еднаква степен.

На КОСР-2 беше приета стратегия за устойчиво развитие, която продължава да бъде в центъра на вниманието и днес.

При създаденото положение човечеството трябва да се научи да живее в околната природна среда и непрекъснато да подобрява нейното качество. Очевидно е, че няма нужда от по-нататъшно експериментиране по усвояване на Природата. А това означава, че час по-скоро е необходимо да се откажем от потребителския стереотип на поведение по отношение на природата, да осъзнаем неговия самоубийствен характер и да прехвърлим вектора на общественото и личностното съзнание върху необходимостта човека да живее заедно с Природата.

Действително, подобрявайки качеството на природната среда, човекът подобрява и качеството на собствения си живот. Осигурявайки личното си избавление от екологичната опасност, човекът осигурява и екологичната сигурност на страната си, без която не може да се гарантира реално нейната национална сигурност. Това всъщност е въпросът, решаваш дали да живее или да деградира нацията. Високото равнище на качеството на природната среда се явява най-голямото богатство на човечеството, негова ценностна категория, същност на глобалните екологични интереси.

Литература

1. The Spirit of Rio: Earth Suneilt. 1992. //Brundtland Bull, 1992.
2. Екология; XXI век – политика, экономика, наука, технологии и предприемателство в области екологии. – М.: ИПРЖР, 2002, т. 2, с. 125, 133.
3. Екология; XXI век – политика, экономика, наука, технологии и предприемателство в области екологии. – М.: ИПРЖР, 2002, т. 2, с. 150.
4. Данилов-Данилъян и др. Окружающа среда между прошлым и будущим: мир и Россия (опыт экологического анализа). М.: ПИК ВИНТИ. 1994, с. 117.
5. **Никаноров, А. М., Т. А. Хоружая.** Екология для студентов и специалистов-экологов. М.:Приор, 1999.